

Suomen tuhkimotarina

PEKKA PARKKINEN

Tutkimuspäällikkö

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Kristiina Andreasson ja Vesa Helin (toim.): Suomen Vuosisata. Tilastokeskus, International Business Statistics. Helsinki 1999. 345 sivua ja CR-ROM 512 kilotavua pitkiä aikasarjoja.

Vielä sata vuotta sitten Suomi oli köyhä suuriruhtinaskunta takapajuisen Venäjän luoteiskolkassa. Nyt olemme maailman maiden parhaimpaan desiiliin kuuluva unionimaa eurokerhossa. Vuosisadassa bruttokansantuotteen määrä asukasta kohti on kaksitoistakertaistunut. Maassamme on tänään saman verran kesämökkejä kuin sata vuotta sitten asuntoja. Kesämökit ovat huomattavasti parempia kuin silloiset asunnot.

Tilastokeskuksen julkaisema 80 artikkelin kokoelma kertoo elävästi Suomen tuhkimotarinan. Artikkelit peittävät 15 asia-alueita eli osiota väestöstä ja työelämästä kansantalouden ja alueiden kautta aina järjestöihin ja yhdistyksiin saakka. Lukijaa ilahduttaa osioiden mukana vaihtuvat sivujen värilliset yläpalkit, jotka samalla helpottavat julkaisun käyttöä hakuteoksena.

Artikkeleiden valintaa julkaisuun ei lainkaan perustella. Teoksen syntyhistorian värikäs kuvaus, jonka *Timo Relanderin* ystävät ja työtoverit ovat kuulemma kuulleet, olisi taatusti kiinnostanut myös muita lukijoita. Samalla olisi selvinnyt sekin, miksi tässä kirjassa ei käsitellä sähköisiä tiedotusvälineitä.

Osiosta laajin on »Kansantalous», jonka 16 artikkelia peittävät viidesosan Suomen Vuosisadan sivumäärästä. Kyselyikäiset saattavat tässäkin yhteydessä ihmetellä, miksi tähän osioon on tilattu eri artikkelit bruttokansantuotteen kasvusta ja kansantulosta. Suppein aihealue »Oikeusolot ja rikollisuus» muodostuu kahdesta artikkelista, joiden keskeinen sanoma on onnistuttu tiivistämään kahdeksalle sivulle.

Kirjoittajia on yhteensä kuutisenkymmentä. Heistä työjuhdaaksi on määrätty tai ehkäpä halunnut Tilastokeskuksen oma poika *Mauri Nieminen*, joka on laatinut peräti kuusi tasokasta artikkelia. Kirjoittajista mainitaan nimen lisäksi pelkästään työpaikka. Koska heistä vain runsas kolmannes on tilastokeskuslaisia, olisi kirjoittajien napakka esittely ollut tarpeen. On hämmästyttävää, että näin hyvään julkaisuun ei

ole liitetty myöskään asia- eikä henkilöhakemistöä.

Suomen Vuosisata tukeutuu tiukasti tilastoihin, joihin lukijallakin on mahdollisuus tutustua julkaisun mukana tulevalta CD-ROM-levyltä. Tietokoneita vierastavat taiteilijasielut voivat nautiskella kirjan tilastokuvioista ja laadukkaista muista kuvista, jotka yleensä osuvasti elävöittävät oivaltavaa asiatekstiä.

Tämänkaltaisissa julkaisuissa esipuhe on yleensä päivätty. Siitä on helppo päätellä, koska sisällön muokkaus on jouduttu lopettamaan. Ehkäpä Unionin puheenjohtajuudesta aiheutuneiden tilastokiireiden takia Suomen Vuosisata on kuitenkin päivätty ytimekkäästi 1999, mikä on sääli. CD-ROM:n tilastot eivät esimerkiksi tunne kansantalouden uudistettua tilinpitoa (EKT 1995). Rompusta ei ole paljon apua sellaiselle tutkijakansalaiselle, joka mielellään jatkaisi kansantalouden uusia aikasarjoja taaksepäin.

EMU-Suomessa tilastotuotantoa on pakko uudistaa nopeasti. Siksi jo muutaman vuoden takaiset tilastot jäävät useasti vain taloushistorioitsijoiden ja muiden viisaiden iloksi. Vanhat tilastot voivat kuitenkin joskus olla suorastaan väärä, mistä löysin vain yhden ainoan esimerkin Suomen Vuosisadasta. Sen sivulla 195 nimittäin todetaan: »Vuonna 1998 ostovoimalla korjattu bruttokansantuote asukasta kohti oli kuitenkin [SUOMESSA] kaksi prosenttia Ruotsia korkeampi.»

Väärä johtopäätös perustuu vertailukelvottomien virallisten tilastojen asialliseen vertailuun. Koska Suomi otti Ruotsia aikaisemmin käyttöön kansantuotetta lisänneen uuden kansantalouden tilinpitojärjestelmän, oli silloisten virallisten tilastojen mukaan maamme hetken aikaa ostovoimapariteetein laskettuna Ruotsia rikkaampi. Molempien maiden uusien tilinpitokujen valossa Suomi ei ole kuitenkaan koskaan

ohittanut vanhaa emämaataan tässä reaalitylötasokilpailussa. Näin ainakin todistavat OECD:n nettisivuilla esitetyt ostovoimapariteettilaskelmat syyskuussa vuonna 2000.

Suomen Vuosisadasta etsijä löytää helposti helmiä. Esimerkiksi kuvio reaalisesta bruttokansantuotteen vuotuisista muutoksista vuodesta 1861 lähtien on selityksineen upea kokonaisuus jopa Suomen taloushistorian asiantuntijoille. Kuvioista näkee yhdellä silmäyksellä, miten hirvittävää jälkeä jätti kansalaissota kansantalouteenkin. Toiseksi syvin onkin sitten taloustöppäyksestä aiheutunut viime vuosikymmenen lama.

Hintoja käsittelevä artikkeli ilahduttaa varmaan lukuisia lukijoita, sillä siinä on esitetty tuotteiden hintoja vuoden 1999 rahanarvossa. Kukapa meistä olisi tullut edes ajatelleeksi, mitä esimerkiksi kahvi on maksanut elinkustannusindeksin avulla lasketussa nykyrahassa eri aikoina. Sata vuotta sitten se oli nykyrahassa samanhintaista kuin nykyisin, mutta viime sodan jälkeisinä säännöstelyvuosina sen reaalihintana oli yli nelinkertainen. Työmiehen palkkaan nähden kahvi oli suuriruhtinaskunnan aikaan tietenkin erittäin kallista. Onhan vahva talouskasvu moninkertaistanut työmiehen palkan ostovoiman.

Helmenetsijöiden toivealuetta on upea väestösio, joka on myyvästi sijoitettu julkaisun alkuun. Sen kuolleisuustilastot tukevat kammatavalla tavalla Suomen tuhkimotarinaa. Sata vuotta sitten suomalainen eli melkein puolta lyhyemmän elämän kuin nyt. Silloin tuhannesta vauvasta kuoli alle yksivuotiaana 150. *Tarja Halosen* johtamassa hyvinvointiyhteiskunnassa kuolee vain neljä vauvaa tuhannesta ennen ensimmäistä vuosipäiväänsä. Kuolemansyiden kuolleisuustaulukot kertovat karusti, mihin täällä on kuoltu.

Kirjan värilliset kuvat näyttävät ensi silmäyksellä suurenmoisilta. Niiden veroisia nä-

kee harvoin ekonomistien esityksissä, joihin graafit on tavallisesti sutaistu koululaistietämyksellä – elleivät ne ole pelkästään tietokone-tulostekopioita. Eivät Suomen Vuosisadankaan kuviot ole toki täydellisiä, vaikka Tilastokeskuksen palkkalistoilla on kuviotekniikan huippuasiantuntija. Ainakin yhdessä pinta-alakuvi-ossa on eripituisten ajankohtien havainnot esi-tetty tasavälisellä asteikolla, mistä jatkuvasti varoitellaan Tietoaika -lehden *Kuuselan* ku- vioissa.

Useiden kuvioiden lukemista vaikeuttaa niis-tä puuttuvat aika-akselin taustaviivat. Ilman näitä apuviivoja on nimittäin mahdotonta tode-ta pitkien aikasarjojen kuvaajasta, milloin käp-pyrä käyristyy kummallisesti. Tämäkään ei tien-kään haittaa nuoria, jotka hetkessä tarkista-

vat aikasarjan kiinnostavan mutkakohdan jatku-vasti auki olevan kotikoneen CD-asemalta. Meillä sotien jälkeen syntyneillä ikäihmisillä kotikone on iltaisin kiinni tai koululaisten peli-käytössä.

Suomen Vuosisata on pienistä puutteistaan huolimatta loistoteos, jonka voi huoletta antaa lahjaksi lapsettomalle miljonäärisukulaiselle tai jopa mukavalle anopille, joka on kiinnostunut muustakin kuin virsikirjasta. Julkaisu tarjoaa hyvässä pakkauksessa elävästi esitettyä asiatie-toa suomalaisen hyvinvointivaltion ja muun yhti-skunnan pitkästä kehityslinjasta. On miellyt-tävää yhtyä Timo Relanderin esipuheen loppu-huipennukseen »Toivotan lukijoille antoisaa ti-lastollista lukunautintoa».